

SZAKMAI ÉLETRAJZ

Bényei Miklós könyvtáros-történész. 1943. január 5-én született Tiszaladányon. Tokajban, a Tokaji Ferenc Gimnáziumban érettségizett 1961-ben. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1966-ban szerzett történelem-könyvtár szakos oklevelet.

1966. augusztus 1-jétől a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár tájékoztató könyvtárosa, aztán az olvasószolgálati csoport (később osztály) vezetője. 1976-1979 között aspiráns az MTA Történettudományi Intézetében. 1979-1989 között az MSZMP Hajdú-Bihar megyei bizottságának munkatársa, majd Debrecen városi titkára. 1989 októberétől ismét a megyei könyvtár dolgozója, előbb tudományos főmunkatársa, aztán a helyismereti osztály vezetője, emellett 1996 márciusától 2005. május 31-én történt nyugdíjazásáig az igazgató-helyettesi feladatokat is ellátta. Felesége háziorvos volt, jelenleg – nyugdíjasként – orvos-természetgyógyász. Két gyermeke – egy lánya és egy fia – van, valamint egy unokája.

1988 őszén a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen megbízták az informatikus könyvtáros szak előkészítésével. Az 1989. szeptember 1-jén megindított szakon kezdettől fogva – óradíjas tanárként, majd 1993-tól 2005. május 4-ig másodállású, aztán nyugalmazott docensként – oktatja a könyv- és könyvtártörténet, az információtörténelem és a tájékoztatás-információforrások című tantárgyakat; 2009-ben címzetes egyetemi tanári címet kapott. Az Informatikai Karon közvetlen részese volt az ún. bolognai reform előkészítésének, és nemrég tevékenyen bekapcsolódott a szak indításának negyedszázados évfordulója alkalmából szervezett megemlékezés előkészítésébe, a Debreceni Szemle számára cikket is írt erről az időszakról. Külső oktatóként közreműködött, illetve közreműködik a nyíregyházi, illetve az egri és a debreceni Kölcsey főiskola (most a Debreceni Református Hittudományi Egyetem) könyvtár szakos hallgatóinak képzésében. Már pályakezdőként bekapcsolódott a könyvtári szakmai közéletbe. Tagja a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, 1990–1998 között elnöke volt az MKE Bibliográfiai Szekciójának, 1998-tól 2007-ig tagja az MKE Elnökségének. 1997-2011 között tagja a Könyvtári Figyelő c. folyóirat szerkesztő bizottságának. 2000 szeptemberétől 2013 végéig a kulturális miniszter megbízásából a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság tagja. Alapításától (2001) részt vesz a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumának munkájában. Szakmai tevékenységét 1998-ban Szinnyi József-díjjal, majd 2009-ben Széchényi Ferenc-díjjal ismerték el. Megkapta az MKE Emlékérmét (1999), a Kertész Gyula-emlékérmét (2005), a Bél Mátyás Notitia Hungariae emléklakettet (2006), a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Bocskai István-díját (2005).

Tudományos kutatással egyetemi hallgató korában kezdett el foglalkozni, akkor jelentek meg első publikációi is. Választott kettős hivatásához kötődően érdeklődése kezdettől fogva a könyv-, sajtó- és könyvtártörténet, szélesebben a művelődés- és eszmetörténet felé vonzotta. Szakdolgozatát „Eötvös József könyvtára, könyvtárügyi tevékenysége és szerepe a magyar könyvkiadásban” címmel nyújtotta be. 1969-ben szerzett egyetemi doktori címet az ELTE Bölcsészettudományi Karán, az „Eötvös József olvasmányai” c. disszertációval; rövidített változata három év múlva könyv alakban is megjelent. Eötvös Józsefről több tanulmánya és egy tanulmánykötete („Eötvös József könyvei és eszméi” – 1996) is napvilágot látott, 1977-ben sajtó alá rendezte és bevezető tanulmánnyal látta el naplójegyzeteit, „Vallomások és gondolatok” címmel. A történelemtudomány kandidátusa fokozatot az 1989. május 15-én megvédett „Oktatáspolitikai törekvések a reformkori országgyűléseken” c. értekezéssel nyerte el; ennek szövege 1994-ben nyomtatásban is hozzáférhetővé vált. A reformkori diéták művelődéspolitikai tanácskozásairól és dokumentumairól mintegy húsz további közleménye

jelent meg, köztük egy forráskiadvány („Reformkori országgyűlések színházi vitái, 1825–1848” – 1985), egy kismonográfia („Reformkori országgyűlések a sajtószabadságról” – 1994) és egy tanulmánygyűjtemény („A nemzeti és polgári kultúra felé” – 1998). Közben az erdélyi reformországgyűlések művelődési törekvéseit is tanulmányozni kezdte, „Az erdélyi országgyűlések színházpolitikai vitái és iratai, 1791–1847” (1990) c. dokumentumkötet mellett egy-két kisebb tanulmányt publikált is. Ez irányú kutatásai eredményeit „Művelődési törekvések az erdélyi reformországgyűléseken, 1834–1848” (2008) címmel monográfiában összegezte. Egyetemi és főiskolai oktató munkájához kapcsolódik az „Egyetemes könyv- és könyvtártörténet 19-20. század” (2001) c. hézagpótló szöveggyűjtemény. Elsőként próbálkozott (2005-ben) a jeles, többszörösen is debreceni kötődésű huszadik századi művelődés- és könyvtárpolitikus, Kovács Máté pályaképének felvázolásával; azóta az életműről több tanulmányt publikált és jó néhány előadást tartott. 2011-ben szerkesztette „A Magyar Könyvtárosok Egyesület hetvenöt éve, 1935–2009” c. kötetet, amelynek bevezető tanulmányát, az átfogó történeti áttekintést szintén ő írta.

Debrecen és Hajdú-Bihar megye múltjára, elsődlegesen 19-20. századi fejlődésére vonatkozó helytörténeti kutatásai szintén a művelődés- és esztétikátörténet tárgykörébe tartoznak. Kísérletet tett a reformkori Debrecen kulturális jellemzőinek áttekintésére. Több dolgozatot írt a helyi könyvkiadás és sajtó történelmi értékeiről, ezekből 2007-ben „A civis szellem nyomtatott hírnökei” címmel egy válogatás látott napvilágot. Rövidebb, a helyi lapokban közölt, ám eredeti forráskutatáson alapuló cikkeiből és könyvismertetéseiből egy füzetet is összeállított („Debreceni történelmi miniatűrök” – 2000). Fokozott figyelmet fordít a hazai polgári átalakulás időszakában kiemelkedő szerepet játszó személyiségek és a város viszonyának feltárására. Szerkesztette a „Petőfi Sándor és Debrecen” (1973) c. dokumentum- és adattárat, monografikus feldolgozást készített „Széchenyi István és Debrecen. Tények és dokumentumok” (1997), valamint „Kossuth Lajos és Debrecen” (2003) címmel. Ez utóbbival nyerte el 2008-ban a Magyar Tudományos Akadémia Doktora (történettudomány) címet. Helytörténeti kutatóként és bibliográfusként választotta meg 2004. január 22-én Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Közgyűlése az „Őrváros – Debrecen Szerepe Magyarország XX. századi Történelmében Közalapítvány” kuratóriumi tagjának.

Történettudományi témákból több tucatnyi előadást tartott; több mint húsz könyvet és több folyóiratcikket lektorált. Egyetemi és főiskolai oktatóként mintegy száz művelődés-, könyvtár-, könyv- és sajtótörténeti szakdolgozat témavezetője volt. A kilencvenes évek elejétől több ízben közreműködött kandidátusi és akadémiai doktori értekezések védésén, az utóbbi időben többször volt PhD-disszertációk témavezetője, opponense és bíráló bizottsági tagja.

A könyvtári munkakörével összefüggő feladatok vezették el a könyvtárelméleti és – módszertani témák vizsgálatához. Egyre inkább a helytörténetírással szorosan érintkező könyvtári helyismereti munka elvi és gyakorlati kérdései felé fordult; ezekről is jó néhány közleményt publikált, köztük három módszertani tanácsadót, két tankönyvet („Helyismereti tevékenység a könyvtárakban” – 1994; „Helyismeret, helytörténet” – 2008) és két tanulmánykötetet („Genius loci – A helyismereti tevékenységről” – 2004; „Eltéphetetlen kötelék” – 2012). Könyvtári témákból – az utóbbi években elsősorban a helyismereti tevékenységről és a könyvtáros-képzésről – több mint ötven előadást tartott; hat alkalommal nemzetközi konferencián.

Tudományos munkássága szerves részének tekinti a bibliográfiák összeállítását is. Debrecen és Hajdú-Bihar megye múltjáról és jelenéről több mint száz kurrens és retrospektív

helyismereti-helytörténeti bibliográfiát publikált, legutóbb a „Katolikusok Debrecenben 1715-2015” c. jubileumi kötetben. Közülük kiemelkedik a több mint tízezer számozott tételből álló „Debrecen helytörténeti irodalma” c. bibliográfia (2002), amely évenkénti kiegészítéssel (pillanatnyilag a 2011-es rekordokkal bezárólag) bibliográfiai adatbázis formájában interneten is elérhető.

Debrecen, 2016. szeptember 23.